

דף הרחבות לנושא – איסור ספיחים מתוך סדרת הלכות שמיטה יחידה מספר 14

❖ שיטת רש"י – הקשר בין איסור ספיחים והביעור

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נא עמוד ב

תניא, רבי שמעון אומר: כל הספיחים אסורין, חוץ מספיחי כרוב, שאין כיוצא בהן בירק השדה. וחכמים אומרים: כל הספיחין אסורים. ותרוייהו אליבא דרבי עקיבא, דתניא: הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו אמר רבי עקיבא: וכי מאחר שאין זורעין - מהיכא אוספין? - מכאן לספיחין שהן אסורין. במאי קא מיפלגי? רבנן סברי: גזרינן ספיחי כרוב אטו שאר ספיחי דעלמא. ורבי שמעון סבר: לא גזרינן ספיחי כרוב אטו ספיחי דעלמא

כפי שהזכר ביחידה, הגמרא מבארת שברייתא זו מניחה את שיטת רבי עקיבא, שאיסור ספיחים הוא מן התורה. גם מוסכם שכרוב אינו כלול באיסור ספיחים. השאלה היא אם לגזור עליהם איסור מפני שדומים לספיחים. מהו ההבדל בין כרוב לבין ספיחים אחרים? באמצע דבריו רש"י מביא ביאור מסוים:

רש"י מסכת פסחים דף נא עמוד ב

שאיין כיוצא בהן בירק השדה - משרשין הן גדילין, והרי הן כאילן שמוסיף ענפים על ענפים, ולא בכלל שאר ספיחים נינהו, וכל שאר ספיחים - מזרע הנחבט ונופל לארץ הוא, אבל ספיחי כרוב אינו כן, אלא עליו גדילין בענפים, ולא אסרה תורה אלא ספיחים מעין זריעה, כדכתיב הן לא נזרע וגוי', כך שמעתי

אמנם כרוב הוא ירק עלים, אך צורת הגידול שלו דומה יותר לשיח רב שנתי, ולכן אינו אסור באיסור ספיחים. מחלוקת התנאים היא אם יש גזירה האוסרת ירקות עלים הדומים לספיחים, למרות שאינם ספיחים.

אך רש"י עצמו מבאר את כל הסוגיה בצורה שונה לחלוטין:

רש"י מסכת פסחים דף נא עמוד ב

כל הספיחין אסורין - בשביעית, מזמן הביעור ואילך

רש"י מסביר שאיסור ספיחים אינו אוסר את אכילת הספיחים, אלא רק מחייב בביעור. כמובן שלאור שיטה זו ההסבר שהביא בשם "כך שמעתי" אינו מתאים. לכן רש"י מציע הסבר שונה להבדל בין כרוב וצמחים אחרים:

ונראה בעיני דטעמא משום דכרוב אינו כלה לחיה כל ימות החורף, וגימגום גזרינן ספיחי כרוב אטו ספיחין דעלמא - דאף על גב דאין ביעור לכרוב, דהא מתקיים כל ימות הגשמים - ספיחין דידיה אסורין, דלא לימא טעמא משום דאין בספיחין איסור שביעית, ואתו למישרי שאר ספיחים.

אמנם רש"י מפקפק בכך, אך הוא מציע שהכרוב פשוט אינו כלה, וממילא מצד הדין אינו חייב בביעור כשאר ירקות.

הראשונים מקשים על רש"י: האם לא היינו יודעים שיש חובת ביעור גם ללא איסור ספיחים? הר"ן מסביר שאכן לפי רש"י, לפי חכמים אין חובת ביעור מן התורה לספיחים:

חידושי הר"ן מסכת פסחים דף נא עמוד ב

אי מהתם (מהפסוק 'את ספיח קצירך') הוה אמינא דספיחין שאסרה תורה לא מחמת עצמן, דלא חשיבי ולא מקרו תבואה, אלא מפני הרמאים שיהו זורעין וקוצרין ואומרין ספיחין קצרנו, ולפיכך הפקירתן תורה ואסרה שלא לקצור כדרך הקוצר את שלו אלא כזוכה מן ההפקר, ולתקנתא דרמאי בהכי סגי שאע"פ שאין צריכין ביעור כיון שהם הפקר מה תעלה יש להן שיערימו, ולפי' הוצרך ר"ע להטעינן ביעור מקרא דלא נאסוף את תבואתנו שאף לענין ביעור חששה תורה לרמאין, ולרבנן דפליגי עליה דלא דרשי ליה להכי, הספיחין צריכין הפקר אבל אם זכה מתוך שדהו כזוכה מן ההפקר אין צריכין ביעור

המהלך של הר"ן מורכב יותר. הוא אומר כך: מדוע אמרה תורה "את ספיח קצירך"? מפני שלספיחים אין חשיבות מספקת להצדיק את חיוב הפקרתם. אך התורה אוסרת מפני שהימנעות מזריעת ספיחים קשה. מכאן השאלה אם בחיוב ההפקרה די בכדי למנוע את החשש מהזריעה. חכמים סוברים שכן, ולכן אומרים שלספיחים אין חובת ביעור. רבי עקיבא חולק ומחייב גם בביעור.

ראשונים ואחרונים העמיקו במשמעות שיטת רש"י. מומלץ לעיין בהרחבה על העניין בתוכנית שלנו "[שנת השבע](#)", בעיקר בעמוד 20 ועמוד 28.

❖ **האם התורה מבטיחה פירות או תבואה לשלושת השנים?**

נהר יוצא מעדן - מצוות התלויות בארץ (טרם פורסם)

התורה אף רומזת למציאות אידיאלית זו כאשר היא מבטיחה "ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה. וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו. וצויתני את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" (ויקרא כה, יט-כא). התורה מבטיחה את ברכת הפירות, ואחר כך מתייחסת לשאלת התבואה. מדוע נותנת התורה מענה לשאלת התבואה רק בעקבות שאלת העם, הרי מעצם הלכות שנת השמיטה מתעוררת שאלת התבואה, שבה תלוי ה"לחם לב אנוש יסעד"?

אלא שבמצב האידיאלי שהוא בבחינת חזרה לגן עדן, החיטה היא עץ, וברכת הפירות של שנת השמיטה מכילה גם את ברכת פרי החטה. אמנם כל עוד לא הגענו למדרגה שבה החטה היא עץ, מעוררת שמירת השמיטה את שאלת התבואה, מה שמשקף בשאלת העם, וזוכה לתשובת התורה